

13. Терешкевич Л. П. Особливості ендотеліальної функції у хворих у ранній післяінфарктний період на тлі терапії периндоприлом / Л. П. Терешкевич, В. О. Шумаков, І. Е. Малиновська [та ін.] // Укр. кардіол. журн. – 2008. – № 5. – С. 44-48.

14. Шейко С. О. Корекція ендотеліальної дисфункції у хворих похилого віку з хронічною серцевою недостатністю і кардіоренальним синдромом / С. О. Шейко // Ліки Укр. – 2015. – № 9-10 (195-196). – С. 44-48.

15. Dashwood M. R. Further evidence for role of endothelin-1 (ET-1) in critical limb ischemia / M. R. Dashwood, J. C. Tsui // J. Cell. Commun. Signal. – 2011. – Vol. 5. – P. 45-49.

16. Matsuzawa Y. Treating coronary disease and the impact of endothelial dysfunction / Y. Matsuzawa, R. R. Gudetti [et al.] // Prog Cardiovasc Dis. 2015. – Vol. 57(5). – P. 431-442.

17. Pantsulaia I. Lipid profile and cytokines interactions during successful aging / I. Pantsulaia, M. Iobadze et al. // Georg. Med News. – 2015. – Vol. 243. – P. 46-51.

18. Saren P. TNF-and IL-1selectively induce expression of 92-kDagelatinase by human macrophages / P. Saren, H. G. Welgus, P. T. Kovanen // J Immunol. – 1996. – Vol. 157. – P. 4159-4165.

19. Vatter H. Ambrisentan, a Non-peptide Endothelin Receptor Antagonist / H. Vatter, V. Seifert // Cardiovasc. Drug Rev. – 2006. – Vol. 24, No. 1. – P. 63-76.

20. Wray D. W. Acute reversal of endothelial dysfunction in the elderly after antioxidant consumption / D. W. Wray, S. K. Nishiyama, R. A. Harris [et al.] // Hypertens. – 2012. – Vol. 59 (4). – P. 818-824.

Надійшла до редакції 07.07.2017

УДК 616.12-009.72-036.1:611-018.74]-085.22

Є. Х. Заремба, О. В. Смалюх, О. В. Заремба, Л. Є. Лаповець, А. С. Кость

ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ ЗАПАЛЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ЕНДОТЕЛІУ ПРИ КОМПЛЕКСНОМУ ЛІКУВАННІ ХВОРИХ НА НЕСТАБІЛЬНУ СТЕНОКАРДІЮ

Ключові слова: фактор некрозу пухлин-альфа, інтерлейкін-17, ендотелін-1, статини, альфа-ліпоєва кислота.

Робота присвячена дослідженню функції ендотелію та цитокінів у хворих на нестабільну стенокардію. В результаті виявлено, що у хворих на нестабільну стенокардію спостерігається порушення функції ендотелію, підвищений вміст фактора некрозу пухлин-альфа, інтерлейкіну-17. Під впливом комплексного лікування статинами з альфа-ліпоєвою кислотою спостерігається істотніше зниження ендотеліну-1, фактора некрозу пухлин-альфа, інтерлейкіну-17.

Є. Х. Заремба, О. В. Смалюх, О. В. Заремба, Л. Є. Лаповець, А. С. Кость

ИЗМЕНЕНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ВОСПАЛЕНИЯ И ФУНКЦИИ ЭНДОТЕЛИЯ ПРИ КОМПЛЕКСНОМ ЛЕЧЕНИИ У БОЛЬНЫХ С НЕСТАБИЛЬНОЙ СТЕНОКАРДИЕЙ

Ключевые слова: фактор некроза опухоли-альфа, эндотелин-1, статины, альфа-липоєвая кислота.

Робота посвящена изучению функции эндотелия и цитокинов у больных с нестабильной стенокардией. Результаты свидетельствуют, что у больных с нестабильной стенокардией отмечается нарушение функции эндотелия, повышение уровней фактора некроза опухоли-альфа, интерлейкина-17. Комплексное лечение статинами и альфа-липоєвой кислотой способствует более существенному снижению уровней эндотелина-1, фактора некроза опухоли-альфа, интерлейкина-17.

Е. Н. Zaremba, О. V. Smalyukh, О. V. Zaremba, L. E. Lapovec, А. S. Kost

CHANGES IN INFLAMMATORY PARAMETERS AND ENDOTHELIAL FUNCTION IN COMPLEX TREATMENT IN PATIENTS WITH UNSTABLE ANGINA

Keywords: tumor necrosis factor alpha, interleukin 17, endothelin-1, statins, alpha lipoic acid.

The work is devoted to the study of the function of endothelium and cytokines in patients with unstable angina pectoris. It was found that in patients with unstable angina there was a violation of the function of the endothelium, increased the content of tumor necrosis factor-alpha, interleukin-17. Under the influence of complex treatment with statins with alpha lipoic acid, there is a significant decrease in endothelin-1, tumor necrosis factor-alpha, interleukin-17.

УДК 615.32 + 618.1

ФАРМАКОТЕРАПЕВТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН В ЕНДОКРИННІЙ ГІНЕКОЛОГІЇ (Огляд літератури)

■ ¹ Н. О. Горчакова, д. мед. н., проф. каф. фармакол.

² Т. Ю. Гоц, к. мед. н., фахів. з фармакобезп.

² О. Ю. Галкін, д. біол. н., наук. консульт.

■ ¹ Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, м. Київ

² ТОВ «УА «ПРО-ФАРМА», м. Київ

Вступ

Гінекологічні захворювання – це хвороби жіночої статеві системи, які проявляються різними симптомами

і ознаками. Гінекологічні проблеми у жінок зустрічаються досить часто. При цьому кількість жінок зі скаргами на захворювання статевих органів значно зростає з кожним

роком. Це пов'язано з різними факторами як внутрішнього, так і зовнішнього середовища жіночого організму.

Всі захворювання гінекологічного профілю поділяються на 3 групи, беручи до уваги причини, які спровокували те або інше захворювання. До першої групи належать захворювання, пов'язані з розвитком інфекції в організмі жінки; друга група включає патологію ендокринної системи і порушення гормонального фону організму жінки; до третьої групи належать захворювання, які супроводжуються розвитком гіперпластичних або дистрофічних змін та пухлинними процесами.

При гінекологічних захворюваннях, які виникають в результаті різних змін гормонального фону або ендокринної системи, з'являються симптоми порушення менструального циклу. Крім цього, в результаті гормональних порушень можуть виникнути дисфункціональні маткові кровотечі, що веде до розвитку у жінки вторинного безпліддя, яке потребує лікування [22].

Нейрообмінно-ендокринний синдром – поліетіологічний синдромо-комплекс, який характеризується порушенням регуляторних механізмів гіпоталамо-гіпофізарної системи з наступним виникненням патології обміну речовин, менструальної і дітородної функцій організму жінки. Близько третини всіх пацієнок з цим синдромом складають хворі з порушеннями менструальної і генеративної функцій на тлі надлишкової ваги.

В основі патогенезу нейрообмінно-ендокринного синдрому лежать порушення функціонування гіпоталамуса з наступною патологічною регуляцією гіпофіза, надниркових залоз і яєчників під впливом зазначених вище факторів [25].

У гіпоталамусі відбувається порушення регулюючих механізмів, в основі якого лежить патологія тропних рилізінг-гормонів гіпофізу і нейротрансмітерів, яка пов'язана з порушенням їхнього синтезу або деградації, а також зміною рецепторного апарату гіпоталамічних структур, тобто кількості рецепторів і/чи їхньої чутливості до регуляторних агентів.

Гормональний профіль при синдромі вказує на збільшення рівня адренкортикотропного гормону, лютеїнізуючого гормону, пролактину, кортизолу, тестостерону, інсуліну, 11-оксикортикостероїдів; на незначне зниження концентрації естрадіолу при значному зменшенні рівня прогестерону; та коливання рівня екскреції 17-кетостероїдів, фолікулостимулюючого гормону і соматотропного гормону – у межах вікової норми. Перебудова обміну речовин супроводжується порушенням вуглеводного і ліпідного обміну; гіперглікемією або зниженням толерантності до глюкози; гіперхолестеринемією, гіпертригліцеридемією, дизліпопротеїдемією з підвищенням вмісту ліпопротеїдів низької і дуже низької щільності, збільшенням коефіцієнту атерогенності.

До гінекологічних захворювань належать пухлинні процеси, при цьому не обов'язково, щоб пухлини були злоякісними, можливі кістозні утворення в яєчниках, міо-

ми матки, структурні зміни шийки матки, такі як псевдоерозії, ерозії та виразкові зміни.

Лікарські рослини – традиційна сировина для виготовлення ліків. На сьогоднішній день третину лікарських засобів отримують саме з рослинної сировини. Висока ефективність фітотерапії, підтверджена багатовіковим досвідом, зумовлює широке застосування препаратів на основі рослинної сировини у клінічній практиці. Багатьох клініцистів фітопрепарати приваблюють тим, що їх застосування супроводжується мінімальною кількістю побічних ефектів, вони не взаємодіють з іншими лікарськими засобами.

Фітопрепарат – це готовий медичний продукт, що має торгову назву, який містить в якості активної речовини рослину, частини рослинного матеріалу або їх комбінації в сирому або переробленому вигляді. Слід особливо підкреслити, що фітотерапія являє великий інтерес з огляду на практично повну відсутність побічних реакцій і можливості використання її у різних вікових груп. Клінічний досвід і дані літератури свідчать про те, що побічні реакції від прийому фітопрепаратів зустрічаються в п'ять разів рідше, ніж при використанні інших фармакологічних препаратів; при цьому протипоказань у фітопрепаратів значно менше, у зв'язку з чим вони можуть застосовуватися більш тривало, а лікувальний ефект настає повільніше.

Використання лікарських рослин може бути незамінним при лікуванні багатьох гінекологічних захворювань. Різні рослини використовують для лікування дисменореї, маткових кровотеч, клімаксу. Лікарські рослини, які найбільш широко застосовують в гінекології – це квітки календули; насіння, корені та листки петрушки; квітки та листя прутняку звичайного; квітки та листя лабазника шестипелюсткового; траву та квітки підмаренника справжнього та інші.

Загальна характеристика рослинних речовин, які часто використовуються в гінекології.

Календула лікарська (*Calendula officinalis* L.) – однорічна рослина родини айстрові.

Лікувальні властивості календули використовуються протягом тисячоліть в народній та офіційній медицині. Сировиною є квіткові кошики та квіткові язички, які призначають у вигляді настоїв та настоянок тощо.

Квіткові кошики містять: β -каротин, лікопін, віолксантин та рубіксантин, неолікопін А, цитраксантин, флавохром, флавоксантин та хризантемаксантин. Загальна кількість цих каротиноїдів у крайових квітках близько 3 %. Крім того, квіткові кошики містять аскорбінову кислоту, ефірну олію (близько 0,02 %), смоли (близько 3,44 %), слиз (до 4 %), у тому числі азотвмісні слизи (до 1,5 %), альбуміни (0,64 %), кислоти – яблучну (6,84 %), пентадецилову та сліди саліцилової; незначну кількість алкалоїдів.

Препарати з календули мають протизапальну, бактерицидну, гіпотензивну, заспокійливу, кардіотонічну дію. Бактерицидні властивості календули суттєво виражені щодо ряду збудників, особливо стафілококів та стрепто-

коків. Фармакологію настійки, соку та порошку календули продовжують досліджувати [12].

У клінічних умовах було встановлено, що настій, сік, порошок і екстракт рослини зменшують інтоксикацію, усувають явища диспепсії (відрижку, нудоту, блювання, відчуття тиску в надчеревній ділянці), поліпшують сон та апетит.

У вигляді мазі або емульсії препарати календули застосовують переважно як протизапальний засіб для лікування дрібних ран, порізів, забиття, гангрені, опіків, відморожень, фурункульозу, сикозу, імпетигозних екзем.

У гінекологічній практиці ці препарати призначають для лікування ерозій шийки матки, трихомонадних кольпітів у вигляді спринцювань розчином настійки календули. Настій і настійку рослини з успіхом застосовують при аменореї та олігоменореї в якості регуляторів менструального циклу. У клізмах календулу призначають в терапії проктитів та парапроктитів. Календула широко застосовується при захворюваннях порожнини рота та горла, гінгівітах, пародонтитах і молочниці у дітей. Настійку календули часто використовують для лікування ангін у вигляді полоскань як самостійно, так і у комплексі з сульфамідами та антибіотиками [13].

При пародонтиті календулу застосовують шляхом іригації порожнини рота до і після видалення зубних відкладень з метою закладання турунд, рясно змочених концентрованим розчином настійки календули, у патологічні ясеневі кармани. У домашніх умовах замість чищення зубів при пародонтиті рекомендують полоскати порожнину рота 2 % розчином настійки календули. Водночас хворим рекомендують приймати вітаміни та загальностимулюючі лікарські препарати. В результаті проведеної терапії у хворих пригнічуються запальні явища катарального гінгівіту та припиняються виділення з ясен з наступним рубцюванням ушкоджених тканин. Результати лікування препаратами календули були стійкими.

Настійку календули застосовують також при блефаритах. У хворих з тяжкими упертими рецидивуючими лусковими блефаритами вже після перших процедур відзначалося значне покращання, а наприкінці лікування (близько 20 змащувань) у переважній більшості хворих наставало повне клінічне одужання. Терапевтична цінність лікування препаратами календули безперечно пов'язана з місцевою захисною дією на ушкоджені тканини.

Як загальнозміцнювальний засіб нагідки лікарські застосовують у разі дистрофічних процесів у слизових оболонках травного тракту. Рослина досить ефективна при різних шлунково-кишкових захворюваннях: гастриті, коліті, ентероколіті, а також при запаленні жовчних шляхів. Вказують на її здатність підвищувати апетит. Календулу широко використовують при запальних захворюваннях печінки (жовтяниці, гепатитах) та хворобах селезінки. Настій, настійка та відвар квіток нагідок діють як сечогінні та потогінні засоби при хворобах сечового міхура (утворенні каменів і піску), скрофульозі, рахіті, нервовій гарячці, запамороченні, бронхіті, гастриті, виразко-

вій хворобі шлунка і дванадцятипалої кишки. Препарати календули застосовують також і в лікуванні серцевих захворювань, що супроводжуються серцебиттям, задишкою та набряками. Підсилюючи серцеву діяльність, календула призводить до зменшення набряків. Цьому сприяють також притаманні рослині сечо- та потогінні властивості. У клінічних умовах настійка календули добре переносилася хворими. У зв'язку з низькою токсичністю максимальна доза препарату не встановлена.

Льонок звичайний (*Linaria vulgaris* Mill.) – багаторічна рослина родини норичникові.

Містить у складі алкалоїд пеганін, флавоноїдні глікозиди, линарин, що розщеплюється на акацетин та рутинозу; неолинарин, який утворює після розщеплення пектолинаригенін та рутинозу; пектолинарин. У траві міститься фітостерин, Н-трикантан та невелика кількість аскорбінової кислоти. Значний внесок у фармакологічну дію препаратів з льонку звичайного вносить алкалоїд пеганін.

Найбільш детально вивчені токсикологічні та фармакологічні властивості алкалоїду пеганіну [12]. З'ясовано, що пеганін викликає у тварин загальне збудження та підвищення рухової активності.

Крім алкалоїду пеганіну, льонок містить флавоноїди. Сума флавоноїдів льонку малотоксична і має значну широту терапевтичної дії. Встановлено, що настійка льонку підвищує артеріальний тиск, водночас збільшує пульсову хвилю, а також має виражений інотропний ефект, який наставав з 3-5-ї хв. після її введення. Також настійка льонку збуджує гладенькі м'язи та підсилює сечовиділення на 27-34 % тривалістю до 2 днів після припинення введення препарату. Останнє пояснюється її стимулюючою дією на серце.

Галенові препарати льонку здавна застосовували у хворих з атонією кишечника. Застосування препаратів льонку в клініці довело, що він діє як послаблювальний засіб, м'яко та надійно, без виникнення будь-яких побічних реакцій. Дія препаратів льонку проявлялася і при хронічних запорах. Льонок малотоксичний, навіть тривале застосування не викликало побічних реакцій.

Клінічні випробування льонку проводяться з 1958 р. після того як був досліджений пеганін і були відкриті його цінні фармакологічні властивості [18].

Алкалоїд пеганін випробовували при атоніях, парезах та при паралітичній кишковій непрохідності, які наставали після оперативного втручання (видалення тромбованих вен нижніх кінцівок, компресійні переломи хребта). Зазвичай через 2 дні з'являлося самостійне відходження газів, покращувалася перистальтика кишечника. В окремих випадках дія наставала вже через 2 год. Ефективність пеганіну перевищувала інші подібні препарати. Використання пеганіну у хворих з м'язевою дистрофією показало, що він обумовлював покращання загального стану хворих, збільшення сили м'язів, підвищення обсягу активних рухів у суглобах кінцівок, іноді спостерігали появу втрачених раніше сухожильних рефлексів, поліпшення показників електрозбудливості м'язів, в окремих

випадках зменшення вмісту креатиніну в сечі. Ефективність використання пеганіну при міопатіях проявлялася значним збільшенням амплітуди електричних коливань водночас із суб'єктивним відчуттям наростання м'язової сили, відновленням сухожильних рефлексів, що були відсутні протягом декількох років, збільшенням обсягу рухів. Більш висока ефективність препарату була відмічена після внутрішньом'язевих ін'єкцій. На відміну від галантаміну пеганін не викликав притаманних останньому побічних реакцій. Також не спостерігалось серйозних ускладнень з боку серцево-судинної системи, що мають місце при призначенні пахікарпіну та глутамінової кислоти. Небажаною реакцією при застосуванні пеганіну була послаблювальна дія.

У народній медицині льонюк широко використовується як сечогінний та послаблювальний засіб при жовтяниці, хворобах серця та як протиглистний засіб.

Завдяки біологічним активаторам, які містяться у льонку звичайному, водній настій та екстракт рослини знімають ниючий біль при сечокам'яній хворобі, діють як діуретичні чинники при сечокиислому діатезі, особливо при фосфатурії. Наявність у льонку великої кількості органічних кислот забезпечує кисле середовище сечі при сольовому діатезі та запальних процесах у сечовивідних шляхах. З переходом лужної реакції сечі в кислу різко зменшується виділення кристаликів сечових солей [6].

У невеликій кількості льонюк вживають при головному болю з блюванням (синдром Мен'єра) та нічному нетриманні сечі. Чай, приготований з трави льонку, в народі п'ють при хворобах печінки. У комбінації з дубовою корою та травою водяного перцю застосовують препарати льонку при геморої у вигляді мазі на свинячому жирі. При введенні мазі в пряму кишку відмічається знеболення, зниження явищ запалення. Зовнішньо настій льонку зазвичай застосовують для обмивань, компресів при геморої, фурункульозі, виразках, різних хворобах шкіри.

Лабазник шестипелюстковий (*Filipendula ulmaria* L.) – багаторічна трав'яниста рослина з родини розові.

У квітках міститься до 0,2 % ефірної олії, саліцилова кислота, барвники та дубильні речовини, від 4 до 9,7 % флавоноїдів, вищі жирні кислоти, віск. У листі та пагонах – до 11 % протеїну, 3 % жиру, 33 % клітковини, до 6 % золи та до 300 мг % вітаміну С. Крім того, знайдені фенолкарбонові кислоти та їх похідні (кофейна, елагова), від 3,6 до 16,8 % дубильних речовин, від 9,6 до 10,7 % флавоноїдів, катехинів. Корені лабазника, крім вищезазначених компонентів, містять метилсаліцилову ефірну олію і завдяки цьому можуть замінити хімічний препарат метилсаліцилат. У вітчизняній та західноєвропейській народній медицині використовують підземні та наземні частини рослини. Лабазник шестипелюстковий чинить антиспазматичну та в'язучу дію при захворюваннях шлунково-кишкового тракту, має ранозагоювальну, гемостатичну, потогінну та сечогінну активність. Завдяки присутності саліцилового глікозиду рослину застосовують при лікуванні ревматизму, застуди та подагри. Відваром підзем-

ної частини рослини та квіток лікують нервові хвороби, гіпертонічну хворобу, кашель. Його рекомендують як антигельмінтний, беззаспокійливий засіб [21]. У тибетській та монгольській народній медицині наземна частина застосовується при захворюваннях легенів, органів травлення, а також як жовчогінний, зміцнюючий волосся та косметичний засіб. Трава лабазника шестипелюсткового відома як кровоспинний та в'язучий засіб і зазвичай використовується у вигляді настою. Встановлено, що настойка трави має антибактеріальні властивості та сприяє скорішому загоюванню ран, виразок, поверхні опіків. Корені лабазника шестипелюсткового застосовують для лікування ревматизму, запалення верхніх дихальних шляхів, геморою, запалення сечових шляхів, для промивання гнійних ран, виразок, фурункулів. Відвар кореневищ з коренями застосовують при лейкозах, проносі, геморої, ревматизмі, гінекологічних захворюваннях, хворобах травного тракту, при жіночих хворобах: ендометріозі, мастопатії, кровотечах, післяпологових ускладненнях. Місцево цей відвар застосовують у лікуванні виразок, ран, фурункулів, для спринцювання при білях [21].

Підмаренник справжній (*Galium verum* L.) – багаторічна трав'яниста рослина з родини маренові.

Хімічний склад підмаренника не вивчений. Відомо лише, що він містить глікозид асперулозид, аскорбінову кислоту, пігментні речовини. Відомо, що підмаренник справжній справляє сечогінну, протизапальну, знеболювальну, кровоспинну, депуративну, ранозагоювальну та седативну дію.

Підмаренник справжній широко використовується народною медициною. Настій трави разом з квітками вживають при діареї, гастриті, жовтяниці, запальних захворюваннях нирок і печінки, набряках, різних нервових захворюваннях – епілепсії, істерії, конвульсіях у дітей, а також при захворюваннях шкіри. У цих випадках п'ють свіжий сік підмаренника. При дизентерії з різями у животі приймають порошок трави. Відвар трави підмаренника використовують також для ванн, обмивань, примочок та компресів при псоріазі. При скрофульозі, абсцесах та фурункулах застосовують мазь з трави (траву з квітками розтирають з вершковим маслом). Для швидкого загоєння опіків, виразок і кровоточивих ран їх посипають порошком квіток підмаренника. Виражений протизапальний ефект спостерігався при лікуванні гострого пієліту та гострого циститу [1].

Петрушка городня (кучерява) (*Petroselinum sativum* L.) – дворічна трав'яниста рослина з родини селерові.

З лікувальною метою використовують насіння рослини і рідше корені та листки. Насіння петрушки городньої містить ефірну олію (близько 2,4-3,2 %), апіол (18 %), міристицин (10 %), алілотетраметоксibenзол (38 %), флавоноїди (1,12-1,87 %), апін (близько 1,4 %), лютеоліноапійозидоглікозид, жирну олію (гліцериди петрозелінової та петрозелідонової кислот), бергаптен, кумарин та міристицин. Апіол та міристицин посилюють скорочення гладеньких м'язів. Корені петрушки містять ефірну олію (близько

0,05-0,08 %), апіол, міристицин, флавоноїди (апіїн, графеобіозид А), інозит, слизисті сполуки, смоли і цукри. У листках петрушки городньої є каротин, лютеолін, апігенін та аскорбінова кислота. Завдяки притаманним петрушці діуретичним та спазмолітичним властивостям її препарати застосовуються в народі як сильний сечогінний та потогінний засіб при сечокам'яній хворобі, інших хворобах сечостатевої системи, набряках серцевого походження. Для лікування хвороб сечовивідної системи здебільшого використовують насіння рослини. Сечогінні властивості зумовлені наявністю ефірної олії і флавоноїдів. У зв'язку з тим, що біологічно активних речовин набагато більше в насінні, ніж у коренях, дія препаратів насіння значно сильніша. Ефірна олія петрушки безпосередньо подразнює ниркові каналці, внаслідок чого сприяє збільшенню виділення сечі, розширює кровоносні судини і знижує артеріальний тиск [2]. Сечогінні властивості флавоноїдів тісно пов'язані з їх спазмолітичною дією. Так, апіїн знімає спазм ізольованої кишки кроля в експерименті дещо слабкіше від папаверину. Ефірна олія та настойка насіння петрушки у великих дозах мають певний вплив на функцію центральної нервової системи. Надмірно великі дози її посилюють скоротливість матки, викликають передчасну менструацію і можуть стати причиною абортів. Водні екстракти, які містять мало ефірної олії, не мають таких різко виражених властивостей. У народній медицині відвар насіння або коренів петрушки городньої застосовують як засіб, що викликає апетит і посилює травлення. Його п'ють при хворобах нирок, сечового міхура, коліках і спазмах кишок, при метеоризмі та для регуляції менструального циклу. Розтерте насіння рослини в минулому вживали проти малярії замість хініну. Свіжі листки петрушки прикладають до уражених місць при абсцесах, забитті, комариних та бджолиних укусах для зменшення запального процесу і болю. З цією метою користуються також свіжим соком листків. Товчене насіння втирають в шкіру голови при облісінні та педикульозі. Петрушку використовують і як косметичний чинник. Відваром коренів рослини миють обличчя проти засмаги. Міцним відваром коренів, змішаним із соком лимона, змазують вранці і ввечері ластовиння і темні пігментні плями на шкірі. Якщо пожувати листя петрушки, то перебивається неприємний запах з рота після вживання часнику. Петрушка є неотруйною рослиною, її добре переносить організм людини.

Селера пахуча (*Apium graveolens* L.) – дворічна трав'яниста рослина з родини селерові.

З лікувальною метою в народній медицині використовують корені, траву і насіння рослини.

Хімічний склад селери достеменно не вивчений, лише відомо, що рослина містить велику кількість солей калію і натрію, глікозиди, щавлеву кислоту, пурини, ефірну олію, невелику кількість вітамінів С, В₁, В₂, РР. Найбільш високий вміст вітамінів у молодому листі (переважають вітаміни С та каротин).

Селеру пахучу використовують у народній медицині як сечогінний, депуративний, протиалергійний засіб.

Здавна підмічена здатність селери підвищувати загальний тонус організму та підсилювати фізичну та розумову працездатність.

У народній медицині багатьох країн настій коренів і листків селери пахучої застосовують як вітрогінний засіб при метеоризмі, як сечогінний – при набряках, як послаблювальний – при запорах. Її настої вживають також при хворобах нирок, сечового міхура, подагрі, поліартриті і як протиалергійний засіб при кропив'янці, лишаях та інших хворобах шкіри. Настій насіння рослини використовують проти метеоризму, при атонії кишок; він особливо ефективний при дисменореї та аменореї [2]. Селеру пахучу застосовують при пухлинах, що супроводжуються запаленням, «дерев'янистих» флегмонах, а також при забитті – як розсмоктувальний та болезаспокійливий засіб. Настоєм коренів і листків селери пахучої обмивають гнійні рани та виразки. До них також прикладають свіжі подрібнені листки або мазь, приготовану з розтертих листків рослини та вершкового масла або соняшникової олії.

Вітекс священний (пругняк звичайний) (*Vitex agnus-castus* L.) – належить до родини вербенові.

Лікарською сировиною є листя, квітки, плоди, гілки, рідше кора. Сировину збирають звичайним способом: квітки під час цвітіння, гілки та листя в період всієї вегетації рослини, кору навесні або восени, плоди – у міру дозрівання. Сушать сировину на повітрі, плоди – в сушарках при температурі не вище 40 °С.

До основних груп біологічно активних речовин вітексу священного належать іридоїди, флавоноїди, дитерпени, прогестини, ефірна олія та кетостероїди [20]. За хімічним складом переважають флавонові похідні: кемпферол, вітексин, кверцетагетин і кастицин, дещо менше знайдено апігеніну, лютеоліну, цинарозиду. Виявлені також флаванони (орієнтин, ізокемпферид). Виділені з сировини вітексу священного флавоноїди мають широкий спектр фармакологічної дії: протипухлинну (апігенін, кастицин), дофамінергічну (вітексин), гіпоглікемічну (лютеолін), антиоксидантну, протизапальну та інші. Із сировини вітексу священного виділені ферулова, кавава та хлорогенова кислоти, що, ймовірно, зумовлює високу протисудомну й седативну активність витягів з рослини. Одними з головних біологічно-активних речовин у рослинній сировині вітексу священного є іридоїди. Серед іридоїдних глікозидів, виділених з листя і плодів вітексу священного, велике значення мають маркери роду агнузид. Особливістю агнузиду є його естрогеноподібна, а також потужна фунгіцидна активність [23]. У листі і квітках вітексу священного присутні невеликі кількості прогестерону, гідроксипрогестерону, тестостерону, епітестостерону, андростендіону. Можливо, означені біологічно-активні речовини доповнюють дію вітексину та агнузиду, створюючи потужний комплекс з естрогеноподібною дією на організм.

Вітекс священний використовується в медицині більше двох тисяч років. У народній медицині відваром і настоянкою з плодів, листя і кори здавна лікують хвороби печінки, селезінки, безпліддя, мастопатію, міому у жінок,

імпотенцію у чоловіків, малярію. Плоди використовують як пряність, замітник перцю. Клінічні дослідження доводять, що плоди вітексу священного полегшують перебіг передменструального синдрому (при недостатності жовтого тіла), менопаузальних симптомів. Завдяки дофамінергічному ефекту вітекс священний застосовується при недостатності вироблення грудного молока, набуханнях і болях в молочних залозах. Побічні ефекти при його використанні виникають рідко і включають в себе висипання, головний біль та посилення менструальні кровотечі [24, 26].

Екстракт рослини надає подібну з прогестероном дію, сприяє виробленню фолікулостимулюючого гормону, стимулює вивільнення лютеїнізуючого гормону. Вітекс священний містить рекомбінантні дофамінові рецептори, має дофамінергічну активність, пригнічує секрецію пролактину, пов'язуючи D₂-дофамінергічні рецептори гіпофіза. Підтверджені його протизапальні, антимікробні, седативні, бактерицидні, антифунгальні та знеболювальні властивості. Екстракт вітекса священного знижує рівень пролактину, який, в свою чергу, регулює рівень статевих гормонів і гонадотропінів. Пролактин впливає на емоційну поведінку людини. Підвищена концентрація цього гормону може призвести до порушень менструального циклу і мастопатії. Вітекс священний (прутняк звичайний) та інші лікарські рослини використовуються як самостійно, так і входять в ряд лікарських засобів. На підставі літературних даних нами запропонована таблиця використання рослинних препаратів в ендокринній гінекології.

Багато рослин мають широкий спектр терапевтичної дії, тобто по суті є політропними. Це дозволяє вибирати і рекомендувати для лікування рослинні препарати, які найбільш підходять даному конкретному хворому, виходячи з характеру його захворювання і вираженості супутніх патологічних процесів.

Це можливо як для окремих рослин, так і їх комбінацій. Подібний підхід особливо важливий при проведенні

реабілітаційної, протирецидивної та профілактичної фітотерапії, коли виникає потреба у комбінації специфічних і неспецифічних компонентів. Індивідуалізація лікування з урахуванням особливостей конкретного організму, умов його життя, характеру захворювання складають основу принципу адекватності фітотерапії.

Лікарський засіб «Тазалок, краплі оральні», є рослинним негормональним лікарським засобом комплексної дії, завдяки синергічним ефектам лікарських рослин, які входять до його складу та виявляють гормонорегулюючу, антипроліферативну, протизапальну, седативну та загальнозміцнювальну дію.

Фармакотерапевтична ефективність препарату забезпечується наявністю в його складі активних агентів, які екстрагуються із суміші лікарських речовин (лабазник шестипелюстковий, петрушка кучерява, корінь селери, трава підмаренника, трава льонку, квітки нагідків).

Флавоноїди біогічно активних речовин препарату за своєю структурою подібні до ендогенного естрогену, але не проявляють естрогеноподібної активності, вони мають можливість конкурентно зв'язуватися з рецепторами естрогенів (андрогенів) при надлишку самих естрогенів (андрогенів) чи рецепторів до них в органах-мішенях, змінюють активність ферментів ароматазної системи, перешкоджаючи конверсії андрогенів в естрогени. Таким чином, вищеназвана суміш рослин проявляє селективну антиестрогенну активність, призводить до ритмічного продукування і нормалізації співвідношення гонадотропних гормонів, сприяє зниженню рівня пролактину та підвищенню рівня прогестерону, усуває дисбаланс між естрадіолом і прогестероном, нормалізує другу фазу менструального циклу. Препарат має виражений вплив на залозисту тканину та стромальні елементи молочних залоз, яєчників та матки, проявляє антипроліферативні та протизапальні властивості, запобігає розвитку диспластичних процесів у цих тканинах. При полікістозному ураженні яєчників подібний лікарський засіб сприяє розм'якшенню капсули

Таблиця

Використання рослинних препаратів при ендокринній гінекологічній патології

Склад	Показання
Vitex agni-casti fructuum extract (екстракт плодів вітекса священного)	Застосовується у жінок при порушеннях менструального циклу, пов'язаних з недостатністю жовтого тіла, передменструальному синдромі, мастодинії (масталгії)
Agnus Castus (прутняк звичайний) Saulophyllum thalictroides (стеблелист василисникоподібний) Cyclamen europaeum (фіалка альпійська) Strychnos Ignatia (грудощник гіркий) Iris versicolor (півник різнобарвний) Lilium tigrinum (лілея тигрова)	Симптоматичний засіб застосовується при передменструальному синдромі, порушеннях менструального циклу, фіброзно-кістозної мастопатії і безплідді, викликаних недостатністю жовтого тіла
Vitex agnus castus (прутняк звичайний), Zingiber officinale (імбир садовий) Trigonella foenum-graecum (пажитник синій) Malus sylvestris L. (яблуня лісова)	Призначається жінкам з порушенням менструального циклу, фіброзно-кістозною мастопатією, безпліддям. Має протибольову, протипухлинну та імуномодулюючу дію
Filipendula vulgaris Moench (корінь лабазника шестипелюсткового), Petroselinum radix (корінь петрушки кучерявої) Arium radix (корінь селери) Galii herba (трава підмаренника справжнього) Linariae herba (трава льонку звичайного) Flores Calendulae (квітки нагідок)	Використовується при порушеннях менструального циклу; передменструальному синдромі; альгодисменореї; дисменореї; фіброзно-кістозній мастопатії; ретенційних кістах яєчників. У складі комплексної терапії при гіперплазії ендометрія, фіброміомі матки, ендометріозі; синдромі полікістозних яєчників

кісти, зменшенню її напруження за рахунок резорбтивної дії, посиленню функції неушкодженої частини яєчника, поліпшує активну резорбцію вмісту кіст, розсмоктування безболісних щільних вузлів у молочних залозах, зменшує реакцію молочних залоз на фази менструального циклу. Даний засіб проявляє спазмолітичні властивості, безпечно-спокійливу та загальну заспокійливу дію. Біологічно активні молекули препарату мають здатність індукувати та посилювати апоптоз, блокувати дію ростових факторів, пригнічувати ангиогенез.

Препарат «Тазалок, краплі оральні», починаючи з 2008 року, ефективно використовується як у вигляді монотерапії, так і в комплексі з іншими препаратами [5, 11]. Користь та безпека його використання в порівнянні з іншими препаратами доведена багатьма клінічними дослідженнями. У відкритому дослідженні з порівнювальної оцінки ефективності та переносимості препарату «Тазалок» у пацієнок з передменструальним синдромом [14] брали участь жінки у віці 18-35 років, які мали **передменструальний синдром (ПМС)**. Більшість жінок після проведення лікування не відмічали циклічної болючості молочних залоз. Після закінчення дослідження у 37,83 % жінок спостерігалося послаблення пальпаторних ознак у вигляді зменшення щільності, тяжкості та напруги тканин, а також послаблення болісності при пальпації. Після 12-тижневого курсу лікування загальний індекс Муса знизився практично удвічі, що свідчить про ефективність призначеної терапії для лікування симптомів ПМС. Тяжкість симптомів ПМС, яка характеризувалася підвищенням 5 з 8 критеріїв Менструального дистресс-опитувальника знизилася до 4 симптомів, тобто до «слабкого» та «майже непомітного» рівня. Результати дослідження свідчать про ефективність суміші рослин, які входять до досліджуваного препарату при лікуванні симптомів передменструального синдрому, особливо компонентів, які пов'язані з утриманням рідини, що надає підставу рекомендувати його для лікування даної патології. Цим дослідженням доведена ефективність даного препарату у пацієнок з передменструальним синдромом. Препарат добре переносився пацієнтками, не викликав змін лабораторних показників крові та сечі, не викликав серйозних побічних реакцій.

Проведене клінічне дослідження комбінації препарату «Тазалок, краплі оральні», та оксипрогестерону капролату свідчить про його ефективність при лікуванні простої гіперплазії ендометрія, як препарату, який сприяє швидкому відновленню менструального циклу та добрій переносимості, що дає підставу рекомендувати його для клінічного використання при даній патології. Більшість пацієнтів оцінили переносимість препарату як добру. Побічних ефектів не було виявлено [15].

Дані про лікування жінок з ПМС даним препаратом [19] свідчать про його користь щодо позитивних змін у нормалізації рівня гормонів гіпофіза та яєчників (естрадіолу та прогестерону) після лікування протягом 6 місяців. Характерним є зниження в сироватці крові фолікулостимулювального гормону і пролактину. Одночасно

встановлено підвищення вмісту лютеонізуючого гормону. Застосування препарату протягом 6 місяців у комплексній терапії (вітаміни, мікроелементи та седативні препарати) ПМС у 88 % жінок призводить до ліквідації патологічних симптомів цієї патології та нормалізації гонадотропних та яєчникових гормонів.

Досвід лікування масталгії у пацієнок з дисгормональними захворюваннями молочної залози [16] показав ефективність отриманої комплексної терапії даним препаратом як високу у 91,8 % жінок, які страждали на фіброзно-кістозну мастопатію з вираженим больовим синдромом. Монотерапія отримала позитивну оцінку у 79,6 % пацієнок. Незадоволені результатом залишились 8,2 % пацієнок в основній групі та 20,4 % в контрольній групі. Динаміка показників загальноклінічних досліджень свідчила про відсутність загальнотоксичної та сенсibiliзуючої дії препарату.

Вивчення ефективності впливу лікарського препарату, до складу якого входить вітекс священний, на дисметаболічні розлади у жінок у перименопаузі та ранній менопаузі на фоні фіброзно-кістозних змін молочних залоз [4] показало виражений позитивний ефект щодо корекції метаболічних порушень, психоемоційного стану та структурних змін молочних залоз. Було зафіксоване достовірне зниження ступеня вираженості психоемоційних ознак клімактеричного синдрому, у деяких пацієнок – відновлення регулярних менструацій, зменшення частоти та інтенсивності болю в молочних залозах, жінки також відзначали покращання сну та відчуття спокою, комфорту, спостерігали зменшення маси тіла. З боку молочних залоз через 3 місяці лікування, згідно з даними ультразвукового обстеження в динаміці, відбулось зменшення щільності тканини залоз, а через 6 місяців – зменшення кількості кіст та їхнього діаметру. Все це дає змогу використовувати комбіновану терапію, як альтернативу замісній гормональній терапії в перименопаузі та ранній менопаузі.

Сучасні можливості негормонального лікування синдрому полікістозних яєчників у жінок з ожирінням показали, що досліджуваний препарат у комплексному лікуванні призводить до поліпшення гормонального фону, ліпідного та карбогідратного обмінів, нормалізації менструального циклу зі збереженням ефекту після припинення лікування [17]. У ході дослідження впливу лікарського засобу при лікуванні жінок з **метаболічним синдромом (МС)** та з синдромом полікістозних яєчників, розвиток якого притаманний особам з МС, підтверджено, що додавання до програми зміни стилю життя досліджуваного препарату призводить до статистично значимого відновлення природних овуляторних циклів у жінок з МС, а також до відновлення відповідності гістологічної структури ендометрія реальному дню циклу [8].

Робота щитоподібної залози перебуває в тісному зв'язку з іншими ендокринними органами. Так, на гормони щитоподібної залози реагує яєчник. Щитоподібна залоза впливає на такі процеси, як синтез статевих гормонів, овуляцію і функцію жовтого тіла. Жінка з дисфункцією

щитоподібної залози може зіткнутися з проблемою порушення менструального циклу, відсутністю овуляцій, безпліддям або невиношуванням вагітності.

Враховуючи часте поєднання дисгормональних захворювань жіночої статеві сфери (фіброміоми матки, полікістоз яєчників, кісти яєчників, ендометріоз, мастопатії тощо) із захворюваннями щитоподібної залози, є доцільним призначення фітопрепарату на фоні базової терапії тиреоїдної патології.

Лікувальний ефект препарату «Тазалок, краплі оральні», на щитоподібну залозу проявляється завдяки флавоноїдам лабазника та ірідоїдам підмаренника, які виявляють позитивний вплив на функціональний стан лімфоїдної тканини щитоподібної залози, активізуючи її роботу. На фоні прийому препарату спостерігається нормалізація рівня тиреотропних гормонів – трийодтироніну та тироксину, що призводить до усунення таких клінічних проявів, як нерегулярний менструальний цикл, менорагія, масталгія, дисменорея [7].

Проведено дослідження використання фітопрепарату для корекції недостатності лютеїнової фази у жінок репродуктивного віку на фоні гіпотиреозу [3]. Ефективність терапії з використанням препарату була відзначена у 97 % досліджених і тільки 3 % жінок з тяжкою ановуляцією використовували додаткове медикаментозне лікування. У ході дослідження було продемонстровано, що використання фітопрепарату ефективно дозволяє покращити якість життя жінок, а підвищення концентрації прогестерону на тлі терапії дозволяє рекомендувати його як препарат з фітогестагенною активністю.

У дослідженні при оцінці комбінованої терапії гестагенами з використанням фітопрепарату в терапії множинних дисгормональних доброякісних захворювань репродуктивних органів у поєднанні з патологією щитоподібної залози комплексна терапія забезпечила в 90 % випадків позитивний клінічний ефект на відміну від монотерапії гестагенами (76,7 %) [9]. Завдяки різноплановим терапевтичним ефектам фітопрепарату спостерігалось покращання або повне відновлення за період терапії механізмів гормональної регуляції менструального циклу, а також щитоподібної залози.

Лейоміома матки на сьогодні залишається однією з найбільш актуальних проблем у сучасній гінекології як найбільш розповсюджена доброякісна пухлина у жінок. Важливу роль у розвитку пухлини грають статеві гормони разом з естрогенами та прогестеронами рецептора-

ми матки. Вважається, що основна роль у виникненні та рості міоми належить синергічному впливу на міометрій естрогенів, факторів росту та імунореактивного інсуліну. З іншого боку, ряд досліджень вказує на посилення міотичної активності міометрія під впливом прогестинів. Головним напрямком у лікуванні пухлин матки в гінекологічній практиці є зниження естрогенного впливу на клітинну проліферацію, яке досягається шляхом зниження синтезу статевих гормонів в яєчниках або блокадою рецепторів естрогенів в органах-мішенях. Фітопрепарат, що має антиестрогенні та антипроліферативні властивості, використовувався в лікуванні пацієнок з лейоміомою матки, яким планували проведення операції міомектомії зі збереженням репродуктивної функції [10]. У проведеному дослідженні продемонстрований певний супресивний вплив на процеси проліферації в матці фітопрепарату та його стабілізуючий ефект на апоптоз лейоміоцитів. Дані цього клінічного дослідження відповідають результатам експериментальних доклінічних досліджень, в яких було доведено, що флавоноїдам, терпеноїдам та фітостеролам, які містяться в рослинах (лабазник, льоник, петрушка, селера), що входять до складу фітопрепарату, властива антиестрогенова активність. Це може пояснити один з механізмів дії препарату відносно нормалізації естроген-прогестинової рівноваги в організмі жінки [3]. Разом з тим, в даній суміші повністю не використані можливості фітотерапії нейрообмінно-ендокринного синдрому, що може бути досягнуто додаванням листя, квіток вітексу священного, що розширить спектр ефектів фітозасобів.

Висновки

1. Завдяки гармонійному поєднанню патогенетичного впливу і симптоматичної дії лікарські рослини в різних комбінаціях використовуються протягом століть для лікування порушень менструального циклу та різних гінекологічних захворювань у жінок.

2. Перевірені часом схеми використання суміші лікарських рослин – лабазника, селери, петрушки, нагідок, льонку звичайного, підмаренника, прутняка звичайного, внесли великий емпіричний досвід в народну медицину лікування ендокринних гінекологічних захворювань, що заклало основу для формування традиційних схем фітотерапії подібними складами рослинних препаратів, ефективність яких стала предметом дослідження та подальших розробок наукової медицини.

Література

1. Волошин О. І. Основи фітотерапії і гомеопатії / О. І. Волошин, В. Л. Васюк, Н. М. Малкович, Б. П. Сенюк. – Важниця: Черемош, 2011. – 628 с.
2. Гарник Т. П. Основи фармакогнозії і фітотерапії / Т. П. Гарник, В. М. Князевич, В. А. Туманов. – Житомир: ПП Рута, 2015. – 250 с.
3. Герасимова Т. В. Коррекция недостаточности лютеиновой фазы у женщин репродуктивного возраста на фоне гипотериоза /

Т. В. Герасимова, Е. Н. Гончук // Репродукт. эндокринолог. – 2014. – № 5. – С. 98-101.

4. Кишакевич І. Т. Корекція дисметаболических проявів у жінок в перименопаузі та ранньому менопаузальному періоді на фоні фіброзно-кістозної мастопатії / І. Т. Кишакевич, Р. С. Конар // Репродукт. эндокринолог. – 2016. – № 4. – С. 82-86.

5. Компендіум. Довідник лікарських препаратів. – К.: Моріон, 2016. – 1953 с.
6. Мінарченко В. М. Ресурсознавство. Лікарські рослини. Навчальний посібник / В. М. Мінарченко. – К.: Фітосоціоцентр, 2014. – 215 с.
7. Паньків В. І. Вплив дисфункції щитоподібної залози на репродуктивну систему жінки. Сучасні можливості фітотерапії / В. І. Паньків // *Репродукт. ендокринолог.* – 2016. – № 1. – С. 52-57.
8. Педаченко Н. Ю. Менструальна дисфункція у жінок з метаболічним синдромом // *Репродукт. ендокринолог.* – 2014. – № 4. – С. 106-114.
9. Пирогова В. І. Селективні фітомолекули® в комбінованій терапії доброякісних дисгормональних проліферативних захворювань жіночої репродуктивної системи при дисфункції щитовидної залози / В. І. Пирогова, С. А. Шуриляк // *Здоров'я жінчини.* – 2014. – № 5. – С. 12-20.
10. Потапов В. А. Таргетні механізми антипроліферативного ефекта рослинного препарату «Тазалок» при лейомиомі матки / В. А. Потапов, П. І. Польщиков, Е. П. Финкова // *Здоров'я жінчини.* – 2013. – № 8. – С. 38-41.
11. Резніков О. Г. Антиестрогенна активність фітопрепарату Тазалок: результати експериментального дослідження / О. Г. Резніков, Л. В. Тарасенко, П. В. Сініцин [та ін.] // *Репродукт. ендокринолог.* – 2012. – № 1. – С. 90-92.
12. Серєда П. І. Лекарственное растительное сырье и фитосредства / П. И. Серєда, Н. П. Максютіна, Е. И. Струменская [и др.] – К.; «ВСИ» Медицина, 2010. – 272 с.
13. Соколов С. Я. Фітотерапія і фітофармакологія: рук-во для лікарів / С. Я. Соколов. – М.: Медіцинське інформаційне агентство, 2000. – 976 с.
14. Татарчук Т. Ф. Предменструальний синдром – міждисциплінарна проблема / Т. Ф. Татарчук, І. Б. Венцовська, Т. В. Шевчук // *Мистецтво лікування.* – 2004. – № 4. – С. 36-43.
15. Татарчук Т. Ф. К вопросу гиперплазии эндометрия / Т. Ф. Татарчук, Л. В. Калугіна // *Репродукт. ендокринолог.* – 2012. – № 2. – С. 88-92.
16. Татарчук Т. Ф. Опыт лечения масталгии у пациенток с дисгормональными заболеваниями молочной железы / Т. Ф. Татарчук, Л. В. Калугіна, О. А. Ефименко // *Мед. практи.* – 2012. – № 3. – С. 63-68.
17. Татарчук Т. Ф. Сучасні можливості негормонального лікування синдрому полікістозних яєчників у жінок з ожирінням / Т. Ф. Татарчук, І. Ю. Ганжій, Н. Ю. Педаченко, І. М. Капшук // *Репродукт. ендокринолог.* – 2013. – № 5. – С. 14-21.
18. Товстуха Є. С. Фітотерапія – 3-є вид. перероб. і допов. / Є. С. Товстуха. – К.: Оріяни, 2000. – 432 с.
19. Франчук О. А. Лікування передменструального синдрому з використанням фітопрепарату Тазалок / О. А. Франчук // *Мед. хімія.* – 2012. – № 4. – С. 130-133.
20. Цуркан О. О. Вітекс священий (*Vitex agnus-castus* L.) та вітекс коноплевидний (*V. cannabifolia* Sieb.) – перспективні лікарські рослини / О. О. Цуркан, І. В. Ніженковська, О. В. Ющишена, О. А. Коральова // *Фітотер. Час.* – 2014. – № 1. – С. 51-55.
21. Чекман І. С. Клінічна фітотерапія / І. С. Чекман. – К.: Тов «Рада», 2006. – 636 с.
22. Altemus M. Neuroendocrine network and functionality / M. Altemus // *Psychiatr Clin North Am.* – 2017. – Vol. 40 (2). – P. 189-200.
23. Chen S.-N. Phytoconstituents from *Vitex agnus-castus* fruits / S.-N. Chen, J. B. Friesen, D. Webster [et al.] // *Fitoter.* – 2011. – Vol. 82(4). – P. 528-533.
24. Ye Q. Casticin, a flavonoid isolated from *Vitex rotundifolia*, inhibits prolactin release in vivo and in vitro / Q. Ye, Q. Zhang, C. Zheng [et al.] // *Acta Pharmacol. Sin.* – 2010. – Vol. 31 (12). – P. 1564-1568.
25. Syan S. K. Influence of endogenous estradiol, progesterone, allopregnanolone, and dehydroepiandrosterone sulfate on brain resting state functional connectivity across the menstrual cycle / S. K. Syan, L. Minuzzi, D. Costescu [et al.] // *Fertil Steril.* – 2017. – Vol. 107(5). – P. 1246-1255.
26. Zamani M. Therapeutic effect of *Vitex agnus castus* in patients with premenstrual syndrome / M. Zamani, N. Neghab, S. Torabian // *Acta Med Iran.* – 2012. Vol. 50(2). – P. 101-106.

Надійшла до редакції 27.06.2017

УДК 615.32:618.1

Н. О. Горчакова, Т. Ю. Гоц, О. Ю. Галкін

ФАРМАКОТЕРАПЕВТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН В ЕНДОКРИННІЙ ГІНЕКОЛОГІЇ (Огляд літератури)

Ключові слова: суміш рослин, гормонрегулююча, антипроліферативна, протизапальна, седативна, загальнозміцнювальна дія.

У статті узагальнені дані щодо можливості призначення в гінекології для лікування нейрообмінно-ендокринного синдрому суміші рослин – кореня лабазника шестилепесткового, кореня петрушки кучерявої, кореня селери пахучої, трави підмаренника справжнього, трави льонку звичайного, квіток нагідок. Ця суміш має гормонрегулюючу, антипроліферативну, протизапальну, седативну, загальнозміцнювальну дію.

Н. А. Горчакова, Т. Ю. Гоц, А. Ю. Галкин

ФАРМАКОТЕРАПЕВТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ ЛЕКАРСТВЕННЫХ РАСТЕНИЙ В ЭНДОКРИННОЙ ГИНЕКОЛОГИИ (Обзор литературы)

Ключевые слова: смесь растений, гормонрегулирующее, антипролиферативное, противовоспалительное, седативное, общеукрепляющее действие.

В статье обобщены данные относительно возможностей назначения в гинекологии для лечения нейрообменно-эндокринного синдрома смеси растений: корня лабазника шестилепесткового, корня петрушки кудрявой, корня сельдерея пушистого, травы подмаренника настоящего, травы льнянки обыкновенной, цветков календулы. Эта смесь обладает гормонрегулирующим, антипролиферативным, противовоспалительным, седативным, общеукрепляющим действием.

N. A. Gorchakova, T. Yu. Gots, A. Yu. Galkin

PHARMACOTHERAPEUTIC SUBSTANTIATION OF MEDICAL PLANTS IN ENDOCRINE GINECOLOGY (Literature review)

Keywords: the plants mix, hormonoregulating, antiproliferative, anti-inflammatory, sedative, commonly health improving.

In the review information about the possibility of the plants mix prescriptor for the neurometabolic endocrine syndrome treatment of *Filipendula vulgaris* Moench, *Betroselini radix*, *Apiumi radix*, *Galii herba*, *Linariae herba*, *Floribus Calendulae*. That mix possesses hormone regulating, antiproliferative, anti-inflammatory, sedative, common health improving action.

